

Motion till riksdagen

1987/88:N27

av Lars Werner m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1987/88:90 om energipolitik
inför 1990-talet

Inledning

Åtta år efter folkomröstningen om kärnkraft, två år efter Tjernobyl och energirådets arbete och utredning om den katastrofen, har regeringen inte något avgörande nytt att meddela om den framtida energipolitiken i Sverige.

Den proposition som nu har lagts öppnar inte vägen till den omställning och förnyelse av det svenska energisystemet som vpk och andra kärnkraftsmotståndare krävt och arbetat för i mer än tio år. Ytterligare sju till åtta år skall gå innan regeringen kan tänka sig att ta den första reaktorn ur drift.

Efter alla dessa år, alla utredningar och undersökningar talar man nu om att ersättningsproduktion för kärnkraften måste förberedas och byggas ut. Men när skall detta arbete påbörjas? Det borde naturligtvis efter folkomröstning och riksdagsbeslut redan ha varit ett mycket långt stycke på väg. Beslutet om avveckling av alla reaktorer fram till år 2010 innebär inte att samtliga reaktorer skall gå fram till detta årtal och sedan plötsligt stängas. Det är en lek med ord att tala om "förtida avveckling", när man som regeringen nu säger att två reaktorer skall avvecklas i mitten av 1990-talet. "Förtida" i förhållande till vad?

I likhet med allt annat material som lagts fram i energifrågan från socialdemokratiskt håll, antingen det varit i opposition eller i regeringsställning, visar denna proposition att utfästelser och löften från SAP om att kärnkraften skall avvecklas inte kan tas på allvar. Om det blir ett mindre tryck för avveckling från den allmänna opinionen, om de förnyade kampanjerna om industrinedläggelser och arbetslöshet vinner nytt gehör och om hotet om att kol och olja måste användas i stället för kärnkraft inte motarbetas, så är det helt tänkbart att vi i den nära framtiden kan få se socialdemokratiska förslag till utbyggnad av kärnkraften i stället för tvärtom. Regeringens och socialdemokratins energipolitik och deras löften om kärnkraftsavvecklingen är inte trovärdiga.

Vpk har i sitt energipolitiska program, i riksdagsmotioner och i debatter hävdats att det är fullt möjligt att avveckla kärnkraften inom en tioårsperiod utan några negativa verkningar på sysselsättning, nationell ekonomi och välfärd. Tvärtom skulle en sådan energipolitik vara till stor fördel för vårt land och ge direkta positiva resultat. Men de största och viktigaste vinsterna finns att hämta i det långa perspektivet, i framtiden.

Avfallsproblematiken i kärnenergiproduktionen tornar upp sig på ett alltmer hotfullt sätt och några lösningar finns inte inom räckhåll. Kontrollen

över klyvbara produkter fungerar inte, vilket händelserna i Västtyskland i vinter visat. Sambandet kärnkraft-kärnvapen och därmed omöjligheten att förhindra en allt större kärnvapenspridning både till stater och organisationer ligger i öppen dag. Vpk har gång på gång fört fram dessa frågeställningar, senast i vår energipolitiska motion i januari 1988. Men i regeringens proposition finns ingenting nämnt om dessa viktiga frågor, hur de påverkar eller borde påverka besluten om den svenska energipolitiken och hur Sverige som stat skall kunna förena de två omöjliga rollerna; att verka för kärnvapennedrustning och främja kärnkraftsutbyggnad. Tystnaden är talande och tron på regeringens vilja och förmåga att uppfylla sina löften inom energiområdet urholkas ytterligare.

Sammantaget måste regeringens energiproposition karaktäriseras som oklar, med ett fåtal konkreta förslag till hur kärnkraften skall kunna avvecklas och hur energiproduktion/konsumtion i övrigt skall kunna lösas, både under den närmaste framtiden, fram till sekelskiftet, och på längre sikt.

Vpk har i sin energimotion (motion 1987/88:N416) och energiskattemotion (motion 1987/88:Sk560) i januari 1988 tagit upp de energifrågor som partiet bedömt som de viktigaste i dagsläget. Föreliggande motion skall betraktas som ett komplement och en utvidgning av dessa tidigare förslag.

Elproduktion och elkonsumtion

Det finns intressanta siffror när det gäller elproduktion och elkonsumtion i regeringens proposition. Om de sammanfattas ger de en bild av förhållandena på området, som inte kan annat än förvåna när den jämförs med propositionens förslag. Så är elkraftssystemets leveransförmåga i dagsläget 165 TWh/år. Det är lågt räknat, eftersom vattenkraften effektivt utnyttjad ger mer än de 63 TWh som propositionen anger (1987 gav vattenkraften 71 TWh). Men låt gå för 165 TWh/år. Detta system producerade 1987 142 TWh, huvudsakligen beroende på att 19 TWh oljekondens stod stilla och att 4 TWh installerad mottryckskraft/kraftvärme inte användes.

Överföringsförlusterna i systemet uppgick till ca 11,5 TWh, kvar för förbrukning fanns således $142 - 11,5 = 130,5$ TWh. Efter temperaturkorrigering kvarstår 129,5 TWh, enligt propositionen.

Elförbrukningen fördelades på följande sätt (avrundade värden):

Industri	52 TWh
Bostäder, service m.m.	41 "
Elvärme	30 "
Övrigt, transporter, fjärrvärme	6 "
Nettoexport	4 "
Summa:	133 "

Sammanställda på detta sätt stämmer inte propositionens siffror från de olika tabellerna. På ett ställe anges total prima elanvändning till 132,5 TWh, på ett annat den totala elanvändningen till 138 TWh i stället för 142. Det

kan bero på att mer har producerats, eller att förluster räknats för lågt, eller att förbrukningen räknats för högt i någon sektor.

Mot. 1987/88
N27

Det som är intressant att konstatera är den stora produktionskapaciteten, den höga siffran för industrins förbrukning och de 30 terawattimmarna elvärme lika mycket som halva kärnkraftsproduktionen.

Enligt propositionen låg industrins elförbrukning i stort sett stilla mellan 1975 och 1982. Under de senaste fem åren har den ökat mellan 25 och 50 %. Den ökningen sammanfaller väl med idrifttagningen av de sista reaktorerna, särskilt de två stora Forsmark 3 och Oskarshamn 3. Det har skett samtidigt som gruvor och stålindustri lagts ner, den tunga varvsindustrin så gott som utplånats och omfattande rationaliseringar skett inom massa- och pappersindustrin.

Att som propositionen gör förklara detta i huvudsak med att massaindustrin övergått till mera energikrävande processer är inte tillräckligt. Det har skett därför att ett hejdlöst slöseri med elektrisk kraft uppmuntrats av Vattenfall och andra elproducenter, genom billiga taxor, reklamkampanjer och alla andra tänkbara åtgärder. Likadant är det på elvärmesidan. Där har förbrukningen så gott som fördubblats mellan 1980 och 1985. Inga försök till hushållning, sparande eller prissättning som kunnat dämpa efterfrågan har gjorts varken på industri- eller elvärmesidan.

Mot den bakgrunden är det otillständigt att som energiverket och regeringen förutsätta en elförbrukning på 135–140 TWh i slutet på 1990-talet. Om vi i Sverige i dag utan någon som helst hushållning klarar oss med en förbrukning på 130–135 TWh, varav dessutom 30 TWh elvärme som inte behöver ersättas med ny elproduktion, så borde i stället ett intervall på 100–110 TWh vara tillräckligt om tio år. Eller vad har man tänkt att all denna ökande elproduktion skall användas till?

Inom de branscher som enligt propositionen räknas till den elintensiva industrin är det omöjligt att se någon expansion. Däremot är det realistiskt att räkna med fortsatta neddragningar och rationaliseringar med minskad elkonsumention som följd. Om till detta läggs alla de möjligheter till besparande som ny och redan utvecklad teknik erbjuder är det en gåta hur regeringen i sin proposition kan tala om att det finns risker för elbrist redan med den blygsamma neddragningen av 10–15 TWh som det talas om i propositionen.

Om vi tittar på gruvindustrin så är det nedläggningar av gruvor som i första hand är aktuella. Redan finns beslut om att de två sista järnmalmsgruvorna i Bergslagen, Grängesberg och Dannemora, skall läggas ner. Mycket talar för att gruvorna i Malmberget också försvinner inom en tioårsperiod. Detta beror inte på brist på energi utan på helt andra saker. Vad vi kan konstatera är att någon ökning av elförbrukningen inom gruvindustrin inte är för handen. En minskning kan förväntas. Samma förhållande råder inom järn- och stålindustrin. Om någon förändring kan förväntas går den mot minskad – inte ökad – produktion. Nya processer, kontinuerliga och elbesparande, har redan revolutionerat stålframställningen, och nya sådana är redan under utveckling eller färdiga. Således minskad, inte ökad, elanvändning inom denna elintensiva industri.

Den svenska skogsindustrins massa- och pappersbransch är redan över-

etablerad. Sedan många år tillbaka importerar Sverige råvara för massaframställning, för närvarande är Chile den största exportören av träflis till vårt land. Inom landet slås sågverksindustrin ut på grund av att massafabriker lägger beslag på alltmer av råvaran. Det har tidigare drabbat små och medelstora sågverk i sysselsättningssvaga bygder, nu lägger skogsbolagen ner sina egna stora rationella sågverksenheter. Det är en utveckling som är nationalekonomiskt vansinnig och som naturligtvis gynnats genom en slösaktig användning av el med åtföljande stigande förbrukning som följd, så som redovisas i propositionen. Men för framtiden finns det inte utrymme för någon expansion inom massaindustrin. I många fall är taket redan nått, en ökad produktion baserad på import blir inte konkurrenskraftig i längden och den inhemska råvaran bör i större omfattning styras över till sågverks- och trävaruindustrin, som är den verkliga framtidsbranschen och dessutom ger mera arbeten med energisnål produktion. Alltså finns det inte heller här underlag för några vidlyftiga prognoser om kraftigt ökad energiförbrukning, allra minst elkraft.

Vad slutligen gäller den kemiska industrin finns det all anledning att mana till försiktighet för en ohämmad expansion inom det området. Det är inte i första hand inom sådana industribranscher som Sverige har att söka sin framtid om vi som alla påstår skall sträva efter en produktion i samklang med och med hänsynstagande till natur och miljö.

Sammantaget måste det konstateras att regeringens bedömning av den framtida situationen på elproduktions- och konsumtionssidan är felaktig, försvårar den nödvändiga omställningen av energisystemet och hindrar neddragningen av elanvändningen som är nödvändig för att kärnkraften skall kunna avvecklas.

Vpk har i sina tidigare nämnda motioner krävt en omedelbar avstängning av ett par reaktorer, främst Barsebäck och/eller Ringhals 2. Det kravet kvarstår. Vpk anser att regeringens förslag om att ta två reaktorer ur drift i mitten på 1990-talet är helt otillräckligt och inte sakligt underbyggt. Det går att börja avvecklingen nu och regeringen bör snarast lägga fram en avvecklingsplan för samtliga kärnkraftverk som skall vara genomförd före sekelskiftet.

Detta kan ske utan att någon "ersättning" i form av kolkondens behöver tillgripas. Vpk säger nej till all sådan utbyggnad och yrkar därför också avslag på de 50 milj. kr. som regeringen vill bevilja Vattenfall för studier av ny teknik inom kolförbränningsområdet inför projekteringen av ett nytt kondensverk i Oxelösund. Vpk har tidigare begärt att Värtaverkets utbyggnad skall stoppas av regeringen.

När det gäller importerade energislag anser vpk liksom tidigare att olja är att föredra framför kol och uran och att naturgas är att föredra framför olja. Om det således bedöms nödvändigt med "ersättning" i form av kondensverk, en uppfattning som inte delas av vpk, bör i första hand en ombyggnad av befintliga oljekondensverk till naturgas genomföras. I andra hand bör en satsning på höggradig rening och stränga krav på låga svavelhalter i olja genomföras vid befintliga oljekondensverk. De kan då godkännas som reservproduktion och vid toppförbrukning under t. ex. kalla vinterperioder.

Fördelarna med detta, jämfört med en dyrbar utbyggnad av ny kolkon-

dens, står i öppen dag. Det finns redan installerat 20 TWh oljekondens i Sverige. Som redovisats i propositionen står den mestadels stilla. När det gäller ombyggnad enligt ovan ligger båda de stora verken i Karlshamn och Stenungsund väl till för en naturgasintroduktion. Även andra mindre verk på skilda platser i Sverige kan tänkas som reservaggregat. En naturgasledning från Sydgasprojektet österut till Blekinge är en naturlig utveckling, som säkerligen kommer till stånd även av andra skäl än en ombyggnad av Karlshamnsverket, men som här ges ytterligare energipolitisk effekt. Även Stenungsund ligger bra till för att kunna nås med naturgas.

Det har framförts att vissa kärnkraftverk skulle kunna omställas till naturgasdrift i samband med avvecklingen. Kraftindustrin har sådana planer. Det reser stora, för att inte säga oöverstigliga, svårigheter, eftersom vi här har att göra med radioaktivt besmittade anläggningar. Jämfört med detta och jämfört med olägenheterna vid kolkondens är en fortsatt restriktiv användning av olja och en utbyggnad av naturgasanvändningen att föredra.

I propositionen talas det om en sänkning av svavelhalterna i tung eldningsolja till 0,8 %. Vpk har för flera år sedan i sina energi- och miljöpolitiska program krävt en svavelhalt på 0,5 % för tung eldningsolja och 0,15 % för villaolja. En nedgång till sådana halter är en förutsättning för en "ersättning" med oljekondens enligt ovan.

Den verkliga ersättning som erfordras vid kärnkraftsavvecklingen är de ca 30 TWh som nu inte används till elvärme. Här anser vpk liksom tidigare att en utbyggnad av kraftvärme/mottryck är ett av de bästa alternativen. Det ger decentraliserad produktion i kommunala kraftvärmeverk och industrier, verkningsgraden jämförd med all slags kondenskraft är hög och flexibiliteten för användning av olika bränslen är stor. Det senaste är inte minst viktigt för den inhemska bränsleindustrins utveckling och framtid. Som framgår av propositionen finns redan nu 10 TWh kraftvärme installerad men endast hälften kommer till användning på grund av att billig el från Vattenfall och andra storproducenter dumpas på marknaden. Vpk har också i sin ovannämnda energiskattemotion från januari 1988 påpekat den orimliga beskattning som drabbar kraftvärmens i jämförelse med kondenskraften. En utbyggnad av kraftvärme/mottryck från nuvarande 10 TWh till 15–20 TWh är ett realistiskt och välmotiverat mål.

Det bästa elproduktionsalternativet av alla är vindkraften. Även här är vpk:s ståndpunkt sedan länge att ett statligt vindkraftsprogram på 10–15 TWh är ett realistiskt mål. En sådan utbyggnad av vindkraften krävs också i vpk:s motion från allmänna motionstiden.

Sammantaget innebär vpk:s energipolitiska förslag på elproduktionsområdet att en vattenkraftsproduktion på ca 70 TWh – redan utbyggd –, 15–20 TWh kraftvärme och 10–15 TWh vindkraft räcker till den elkonsumtion på ca 100 TWh som kommer att behövas i slutet på 1990-talet. Reserv- och toppbelastningskapacitet ordnas med olje- och naturgaskondens enligt ovan. Riksdagen bör hos regeringen begära ett elproduktions- och konsumtionsprogram enligt vad som föreslagits ovan.

Mot. 1987/88
N27

Som inledningsvis påpekats innehåller propositionen ingenting alls om kärnkraftens avfallsproblem. Detta kan inte accepteras av vpk. Som en uppföljning av tidigare förslag från januari i år föreslår vpk att riksdagen hos regeringen begär en fullständig redogörelse för planeringen och det aktuella läget på kärnavfallsområdet.

Högaktuellt nu är att ta i bruk slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall (SFR) i Forsmark. Vpk har från början sagt nej till detta förvar under havsbotten och framför allt påpekat att alla former av slutförvar måste hållas öppna och tillgängliga för kontroll. Sverige måste ta hand om det avfall som trots vpk:s och andras motstånd mot kärnkraften nu produceras i allt större mängder. Men någon igenläggning som "gömmar undan" problemen med det radioaktiva materialet kan inte godkännas. Ett villkor för att SFR får börja användas är att alla sådana kontroller kan garanteras. Riksdagen bör fatta ett beslut med denna innebörd.

Vattenfalls organisation

Vpk har åtskilliga gånger under de senaste åren framfört kritik mot Vattenfalls utveckling till ett energiföretag som på snart sagt alla områden ingriper i och styr den svenska energipolitiken. Det främjar stordrift och storskalighet och förhindrar utveckling av småskalig, decentraliserad och lokal energiproduktion. Den nya ekonomiska styrning av verket som nu skall införas ändrar inte på dessa olägenheter. Vpk vill därför på nytt väcka förslaget om en genomgripande utredning av Vattenfalls roll i den svenska energipolitiken syftande till en uppdelning av företaget i mindre, självständiga enheter med klart begränsade uppgifter. Som vpk redan föreslagit i sin motion om naturgasintroduktionen i Sverige, bör i första hand Vattenfall befrias från ansvaret att handha detta energiområde.

Övrigt

Beträffande propositionens allmänt välvilliga skrivningar om energisparande, främjande av alternativ till kärnkraft osv. anser vpk att det är bra. Det hade varit ännu bättre om bestämda och konkreta förslag i skilda frågor förelegat. Vpk har ingenting emot förslaget om energiteknikfond, det har partiet tidigare krävt i skilda sammanhang.

Vpk är däremot kritiskt till signalerna om införande av en allmän mervärdeskatt inom energiområdet. Detta är en typisk förberedelse för den harmonisering av skatter, avgifter och andra lagområden som förbereds för närmandet till EG. En mervärdeskatt på energiområdet, som man har inom EG, skulle direkt försvåra en selektiv energipolitik av det slag som regeringen i ord säger sig värna om. Riksdagen bör redan nu uttala sitt motstånd mot sådana förslag.

Vpk kommer givetvis att stödja regeringens förslag om avveckling av två reaktorer. Det är inte det förslaget som gör regeringens proposition till ett så dåligt aktstycke. Men det hade varit befogat och enkelt för regeringen att

visa större handlingskraft och föreslå en avveckling av kärnkraften med en omedelbar början.

Mot. 1987/88
N27

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag på elproduktions- och konsumtionsområdet som leder till en elkonsumtion på 100–110 TWh i slutet på 1990-talet,
2. att riksdagen hos regeringen begär att en fullständig plan för avveckling av kärnkraften i sin helhet snarast framläggs,
3. att riksdagen beslutar att någon kolkondens för elproduktion inte får byggas ut,
4. att riksdagen avslår förslaget till anslag för ny teknik inom kolförbränningsområdet på 50 milj. kr. avsett för förstudier av ett kolkondensverk i Oxelösund,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, om någon kondenskraft skall byggas ut, bör i första hand befintlig oljekondens förbättras eller ombyggas till naturgasdrift enligt förslaget i motionen,
6. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder så att en naturgasledning snarast kommer till stånd från Sydgasprojektet österut till Blekinge,
7. att riksdagen beslutar att svavelhalten i tung eldningsolja sänks till 0,5 % och i villaolja till 0,15 %,
8. att riksdagen hos regeringen begär förslag som garanterar en utbyggnad av kraftvärme/mottryck till 15–20 TWh i slutet av 1990-talet,
9. att riksdagen hos regeringen begär en fullständig redogörelse för planeringen och den aktuella situationen inom kärnavfallsområdet,
10. att riksdagen beslutar att SFR inte får tas i bruk förrän fullständiga garantier för övervakning och kontroll inom överblickbar tid kan lämnas,
11. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om Vattenfalls organisation och uppgifter i enlighet med vad som föreslås i motionen,
12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en allmän mervärdeskatt på energi inte bör införas i Sverige.

Stockholm den 21 mars 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Oswald Söderqvist (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

